

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Speech Voorzitter

Bij de afsluiting van het jaar

Den Haag, donderdag 22 december 2022

Collega's,

Hiermee komen we aan het einde van een veelbewogen jaar. Het is de hoogste tijd om even rust en afstand te nemen van de politiek.

Maar voor we dat doen, wil ik kort met u terugblikken.

2022 was een jaar van grote gebeurtenissen en grote emoties. Een jaar van oorlog in Europa.

De moedige woorden waarmee president Zelensky ons op 31 maart toesprak, echoën nog na.

Zijn boodschap was luid en duidelijk: vergeet ons niet. Ik citeer: *'Voor sommigen wordt het al routine die je geen aandacht meer geeft ... de aandacht en de emoties van mensen blijven niet lang op hetzelfde gefocust. Als de situatie niet ten goede keert, gaan de mensen zich op iets anders richten.'*

En dat we Oekraïne niet vergeten zijn, blijkt uit de vele debatten die erover hebben gevoerd.

Met die brute oorlog op de achtergrond voelden we ook grote zorgen en emoties in eigen land.

Over stijgende prijzen in de winkel, de rijen bij de voedselbank, over de energierekening, maar ook over de toekomst van onze

boeren.

Letterlijk overal in ons land werd het stikstofdebat gevoerd; op straten, snelwegen, maar helaas soms ook thuis voor de deur bij bewindspersonen en Kamerleden.

De grens tussen vrijheid van meningsuiting en intimidatie was af en toe flinterdun.

Natuurlijk mag de maatschappelijke discussie stevig zijn.

Maar bedreigingen of intimidatie zijn onacceptabel, omdat ze onze democratie raken.

De cijfers spreken voor zich: het aantal meldingen van opruiing en bedreiging van Kamerleden en bewindspersonen is dit jaar meer dan verdubbeld. Met helaas het grootste aandeel van de heer Wilders daarin.

Meerdere collega's in de zaal kunnen hierover meepraten.

Sommigen van u haken af van sociale media omdat het te gortig wordt - ik denk dan bijvoorbeeld aan mevrouw Van Ginneken die ontzettend veel bagger over zich heen krijgt.

We verliezen daardoor ook het contact en blijven vaker in onze eigen wereld.

Dat is zonde, maar ook zo begrijpelijk, uit zelfbescherming.

Helaas weerkaatste de keiharde toon soms ook in deze zaal.

En dat wordt ook gehoord en gevoeld in het land.

We hebben dit jaar dan ook moeten spreken over hoe wij hier met elkaar omgaan.

Ik ben blij dat we daar samen steeds meer aandacht voor hebben met elkaar.

Het is goed om juist nu zelfbewust te zijn onze eigen grenzen te stellen.

En dat is een gezamenlijk proces, waar we als Kamer in groeien.

En ikzelf ook, dat geef ik toe.

Tegelijk gaat het in 98% van alle debatten goed. Mevrouw Leijten heeft mij dat een keer aangegeven en dat wil ik ook uitdrukkelijk

gezegd hebben.

Om al die debatten heen verzet u bergen werk: bij het oplossen van problemen in ons land, in het luisteren naar zorgen van mensen en aan het maken van serieus beleid voor de toekomst. Nederland vormgeven, met open vizier en gedreven door onze politieke visie op de maatschappij.

Dat is wat we hier doen.

Natuurlijk benadruk je daarbij verschillen, maar is er ook ontzettend veel samenwerking.

De '*verwarrende, brutalistische bouwstijl*' van dit pand - zo schreef Petra de Koning in NRC - maakt die samenwerking overigens niet makkelijk.

Al is er één plek is waar u elkaar feilloos weet te vinden: het hoekje naast de personeelsingang...

Op die plek gaan politieke tegenstellingen - letterlijk! - in rook op.

Daar schoolt een vast clubje samen - van links tot rechts.

Een clubje dat al menig amendement of motie nieuw leven heeft ingeblazen. Ik heb gehoord dat ze nu gaan *vapen*.

Ook iets meer op de achtergrond was het werk aan maar liefst drie parlementaire enquêtes: Groningen, Fraude, Corona. Dat deze onderzoeken nodig zijn, is niet direct een goed teken. Maar het feit *dát* we het doen, toont ook de kracht van parlementaire controle.

Een stuk zichtbaarder is uw luisterende oor in het land: Zo kocht de heer Wilders met de heer Beertema boodschappen voor mensen in financiële problemen, bezochten velen van u boerenbedrijven, Ter Apel werd bezocht, mevrouw Den Haan had

contact met mensen met een verborgen handicap waaruit is voortgekomen dat de Kamer de Hidden Disabilities Sunflower erkent, het is teveel om op te noemen, ik doe heel veel mensen tekort.

Mensen opzoeken en horen wat hen bezighoudt, is heilzaam voor het debat.

Zelfs als dat betekent dat we zélf onderwerp van kritiek zijn: ook dat hoort bij het wezen van het parlement.

Hier in de Kamer horen de zorgen en emoties uit het land een plek te krijgen.

En dus mogen de vonken er in het debat best vanaf vliegen, zolang het debat zelf maar inhoudelijk is.

Zoals tussen mevrouw Van der Plas en minister Van der Wal, over de PAS-melders.

Tussen mevrouw Simons en minister Yesilgöz, over de politie.

En tussen mevrouw Maatoug en de heren Van Kent en De Jong.

Ik vond dat een heel mooi parlementair moment. Het bracht de BNR-podcast Newsroom Den Haag tot een mooie *ode aan de twijfel*. Goed dat de media ook aandacht besteden hieraan.

Naast deze vonken werd er gelukkig ook regelmatig gelachen in dit huis.

Volgens het radioprogramma De Nieuws BV klonken er dit jaar 82 lachsalvo's in de Kamer.

Dat is gemiddeld een keer per vergaderweek. Ik kan me dat bijna niet voorstellen, volgens mij valt er iedere dag wel iets te lachen. Maar ik laat het aan u om te beoordelen of dat genoeg is...

We sloten het jaar af met de pensioenwet.

Het was qua impact, duur én veelzijdigheid in werkwijze ons grootste onderwerp.

Zo werd een oud een oud Kamerinstrument afgestoft, dankzij de

heer Omtzigt: de artikelgewijze behandeling.
Ik vind dit een mooi voorbeeld van *slow politics*.
We nemen zo als Kamer de tijd om wetgeving goed te doorddenken.

Het intensieve proces rond deze wet leidde vorige week tot een prachtig twitterdraadje van de heer Kuzu.
En ik herhaal graag de woorden waarmee hij zijn oprechte lofzang op de samenwerking in de Kamer afsloot:
Lang Leve de Parlementaire Democratie! Daar sluit ik me helemaal bij aan.

Ik wil afsluiten met een serieuze noot, over het cruciale werk achter de schermen.
Over de nieuwsgagers en onderzoeksjournalisten die ons met argusogen volgen: jullie zijn absoluut onmisbaar voor het parlementaire werk, hoe vervelend dat rondhangen en doorvragen soms ook is...

Maar ik denk nu vooral aan de Kamerorganisatie, die ons werk iedere dag mogelijk maakt.
Zonder jullie staat het parlement - en dus onze democratie - stil.

De laatste maanden zijn jullie niet in de koude kleren gaan zitten. Het debat ging ook over jullie.
Helaas, zeg ik met een uitroepteken.
Ik dank al mijn collega's uit het Presidium, voor wie het ook geen makkelijke periode geweest is. En ik dank trouwens voor heel veel voorzitten de afgelopen periode mevrouw Kamminga en de heer Bosma. Het was een genoegen om u ook in actie te zien.

Ik hoop uit de grond van mijn hart dat we hier als Tweede Kamer sterker uitkomen.

Dat zal zeker niet liggen aan de inzet van alle toegewijde mensen achter de schermen.

Want ook toen het moeilijk was, hielden jullie de tent draaiende.

Daarom wil ik álle collega's van de Kamerorganisatie hier heel hartelijk bedanken voor hun enorme, enorme inzet dit jaar.

Maar nu is het eerst tijd voor een rustig reces.

Ik wens u veel tijd en ontspanning, met gezin, familie en vrienden.

En ik zie u graag in het nieuwe jaar weer terug, in goede gezondheid en vol nieuwe energie.

Ik sluit de vergadering.